

دوره دهم – سال چهارم

تاریخ چاپ: ۱۳۹۸/۹/۱۸

شماره چاپ: ۱۷۱۲

شماره ثبت: ۶۸۷

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۷۰. واردات کالاهای اساسی با ارز ترجیحی

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۶۹۲۹

اسفندماه ۱۳۹۸

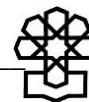
معاونت پژوهش‌های اقتصادی

دفتر مطالعات اقتصادی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۳.....	مقدمه
۴.....	۱. وضعیت اختصاص ارز ترجیحی .....
۴.....	۱. عدم تناسب منابع با مصارف .....
۵.....	۲. افزایش واردات در کنار کاهش مصرف.....
۶.....	۳. کاهش واردات کالاهای حذف شده .....
۶.....	۲. بررسی اقلام کالاهای اساسی .....
۸.....	۱. برنج .....
۸.....	۲. روغن .....
۹.....	۳. چای.....
۱۰.....	۴. کره.....
۱۱.....	۵. انواع بذر.....
۱۱.....	۶. شکر خام.....
۱۱.....	۷. مرغ.....
۱۲.....	۸. دارو.....
۱۳.....	۳. بررسی قیمت کالاهای اساسی .....
۱۵.....	۱. پراکندگی قیمت در بازار.....
۱۵.....	۲. رشد قیمت نسبت به اسفندماه ۱۳۹۶.....
۱۶.....	۳. کنترل قیمت با واردات شدید.....
۱۶.....	۴. تعیین قیمت در سطح ورشکستگی تولید داخلی و سود واردکننده.....
۱۶.....	۴. آثار تورمی حذف ارز ترجیحی .....
۱۹.....	جمع‌بندی و پیشنهاد .....

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۷۰. واردات کالاهای اساسی با ارز ترجیحی

چکیده

اختصاص ارز ترجیحی برای واردات کالاهای اساسی با نرخ ۴۲۰۰ تومان به ازای هر دلار، از ابتدای سال ۱۳۹۷ هزینه‌های بسیاری برای کشور دربرداشته است. نرخ ارز دو تا سه برابری سامانه‌های سنا و نیما نسبت به نرخ ارز ترجیحی باعث شده است تا دستیابی به ارز ترجیحی و واردات براساس این نرخ، سودآوری بسیاری دربرداشته باشد.

درآمدهای ارزی دولت از محل صادرات نفت و گاز در هشت‌ماهه نخست سال، تقریباً در حدود نصف ارز اختصاص داده شده به واردات کالاهای اساسی بوده و همین امر نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از ذخایر ارزی در دسترس کشور، در خدمت واردات کالاهای اساسی قرار گرفته است. تأمین این منابع از یک طرف منجر به افزایش بدهی ریالی دولت به بانک مرکزی می‌شود (به‌دلیل تأمین ارز به نرخ نیما توسط بانک مرکزی و عرضه آن به واردکننده کالاهای اساسی با نرخ ترجیحی توسط دولت) و از طرف دیگر منجر به افزایش تقاضای واردات کالای اساسی شده است.

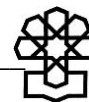
رانت قابل توجه توزیع شده بین واردکنندگان کالاهای اساسی و فساد ایجاد شده در این فرایند، غیرقابل چشم‌پوشی است. درحالی که مصرف همه گروه‌های کالاهای اساسی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش داشته و احتمالاً با افزایش قیمت آنها، در سال ۱۳۹۸ نیز این کاهش ادامه داشته است، اما واردات کالاهای اساسی در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ افزایشی بوده است. میزان رشد واردات برخی از این کالاها تا زمانی که مشمول دریافت ارز ترجیحی می‌شدند در کنار کاهش واردات آنها پس از خروج از شمول دریافت ارز ترجیحی، شاهد روشنی است که دلالت بر توزیع رانت قابل توجه ناشی از واردات این کالاها با نرخ ارز ترجیحی دارد.

صدمه وارد شده به تولیدکنندگان داخلی کالاهای اساسی نیز، از دیگر پیامدهای واردات این کالاها با ارز ترجیحی است. هزینه‌های تحمیل شده به کشور از محل تأمین ارز ترجیحی برای واردات کالاهای اساسی به حدی است که بازنگری در این سیاست را ضرورتی اجتناب‌ناپذیر می‌کند.

موافقان تداوم سیاست ارز ترجیحی، با این استدلال که اولاً با افزایش نرخ ارز ترجیحی کالاهای اساسی، قیمت این کالاها افزایش می‌یابد و ثانیاً سهم این کالاها در سبد مصرفی دهک‌های پایین درآمدی بیشتر است، تداوم این سیاست را به نفع اقشار محروم جامعه قلمداد می‌کنند. هرچند این استدلال تا حدودی درست و قابل قبول است و برخی از کالاهای اساسی مانند برنج خارجی سهم قابل توجهی در سبد غذایی گروه‌های آسیب‌پذیر دارند. اما نکته بسیار مهمی که در این استدلال مغفول است، وضعیت

درآمدهای ارزی و به‌طور کلی اقتصاد کشور در شرایط فعلی و به‌خصوص سال‌های آتی است. اقتصاد ایران در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ با شوک ارزی ناشی از انباشت نقدینگی قبلی در کنار تحریم‌ها مواجه شد که باعث افزایش شدید شاخص قیمت مصرف‌کننده گردید. بازار ارز تحت تأثیر تحریم‌ها و کاهش درآمدهای ارزی با نوسان زیادی مواجه شد و به‌نظر می‌رسد پس از طی این نوسانات به تعادل نسبی رسیده باشد. به‌طوری که اگر سیاست‌های داخلی شوک ارزی مجددی را تحمیل نکند و نرخ ارز متناسب با تورم افزایش ملایمی را داشته باشد، انتظار افزایش شدید در بازار ارز وجود ندارد. از طرف دیگر، درآمدهای دولت به شدت محدود شده است. کاهش درآمدهای ارزی به همراه عدم رشد تولید ناخالص داخلی، درآمدهای داخلی و خارجی دولت را کاهش داده و در نتیجه بودجه با کسری قابل توجهی مواجه است. به‌طوری که مهم‌ترین چالش کشور طی سال‌های آتی، پیش‌بینی درآمدها و منابع پایدار برای تأمین مالی کسری بودجه دولت است. به‌نظر می‌رسد کسری بودجه اصلی‌ترین عامل فزاینده پایه پولی و در نتیجه تورم خواهد بود. که تأثیر آن بر گروه‌های آسیب‌پذیر به مراتب بیشتر از افزایش قیمت کالاهای اساسی است. در اقتصاد تورمی، قیمت دارایی گروه‌های بالای درآمدی افزایش می‌یابد و این درحالی است که گروه‌های پایین‌رو به‌روز با افزایش در هزینه‌ها مواجه هستند. لذا هرچند افزایش نرخ ارز اختصاص یافته به واردات کالاهای اساسی، باعث افزایش قیمت کالاهای اساسی خواهد شد، اما بار مالی و کسری بودجه ناشی از تداوم این سیاست، که در نهایت از محل پایه پولی تأمین می‌شود، باعث تورم بیشتری خواهد شد. براساس برآوردهای صورت گرفته، حذف ارز ترجیحی کالاهای اساسی منجر به افزایش شاخص قیمت مصرف‌کننده تا حدود ۶ درصد خواهد شد. این درحالی است که تورم ناشی از ادامه سیاست ارز ترجیحی، که می‌تواند منجر به افزایش بیش از ۴۷ هزار میلیارد تومانی پایه پولی شود، در حدود ۱۱ درصد خواهد بود که افزایش آن تا ۱۵ درصد نیز قابل پیش‌بینی است.

نکته اساسی دیگری که باید به آن توجه داشت آن است که درحال حاضر بخش قابل توجهی از ارز کالاهای اساسی از طریق پایه پولی تأمین می‌شود. حتی در بدترین شرایط اگر بپذیریم که لازم است دولت برای تأمین کالاهای اساسی پایه پولی را افزایش دهد، گزینه بهتر آن است که این پایه پولی برای یک سیاست حمایتی افزایش پیدا کند تا تأمین ارز کالاهای اساسی، زیرا درحالت اول هم بازار ارز تحت تأثیر قرار می‌گیرد و هم اینکه بخش قابل توجهی از منابع در اختیار رانت‌جویان قرار خواهد گرفت. پیشنهاد این مطالعه، حذف ارز ترجیحی برای تمام کالاهای اساسی و اجرای سیاست حمایتی جایگزین، با استفاده از بخشی از منابع حاصل از افزایش نرخ ارز است.

از سیاست‌هایی که دولت‌ها جهت افزایش رفاه عمومی و بهره‌وری در استفاده از پتانسیل‌های یک کشور دارند ایجاد منابع درآمدی پایدار، وضع سیاست‌های کارآمد جهت کاهش هزینه‌ها و استفاده از بازوهای دولتی و خصوصی جهت افزایش کارایی بودجه‌های سالیانه است. از طرفی یکی از سیاست‌های حمایتی دولت‌ها از اقشار آسیب‌پذیر و دهک‌های پایین درآمدی، اختصاص یارانه برای تأمین کالاهای اساسی به‌ویژه دارو و مواد غذایی بوده است که در برنامه‌های اول تا ششم توسعه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به‌ویژه در بحران‌های ارزی و تورمی، مورد توجه قرار گرفته است.

بروز جهش ارزی در اواخر سال ۱۳۹۶ و افزایش قیمت‌ها در طی سال ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸، موجب شد دولت به منظور حمایت از اقشار ضعیف و متوسط جامعه در تأمین نیازهای اساسی، سیاست تخصیص ارز ترجیحی (۴۲۰۰ تومانی) برای واردات کالاهای اساسی به‌ویژه اقلام غذایی (از قبیل گندم، جو، برنج، گوشت قرمز و سفید، روغن نباتی، تخم‌مرغ و غیره) را اتخاذ کند.

هدف اصلی این سیاست کنترل نوسانات بازار داخلی و جلوگیری از افزایش قیمت کالاهای اساسی نسبت به سایر کالاها و جلوگیری از افزایش بالاتر از نرخ تورم کشور و دور از انتظار قیمت این اقلام در بازار و در نتیجه جبران رفاه ازدست رفته مردم بود. سیاست اختصاص ارز با نرخ ترجیحی از مردادماه ۱۳۹۷ با تعیین ۲۵ قلم کالا به‌عنوان کالاهای اساسی به اجرا گذاشته شد. این سیاست، به‌عنوان یک سیاست حمایتی کور، علی‌رغم همه مخالفت‌های کارشناسی که با آن صورت گرفت، در سال ۱۳۹۸ ادامه داده شد. البته برخی گروه‌های کالایی مانند گوشت قرمز، کره و برخی حبوبات از فهرست کالاهای مشمول دریافت ارز ترجیحی حذف شدند. با وجود هزینه‌های بالایی که اجرای این سیاست در پی داشت، انتظار می‌رفت که برای سال ۱۳۹۸ تخصیص ارز با نرخ ۴۲۰۰ تومان متوقف یا محدود شود و سیاست‌های حمایتی هدفمندتری جایگزین آن شود، اما اظهار نظر مسئولان نشان می‌دهد که دولت همچنان اصرار بر اجرای این سیاست داشته و در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۰/۵ میلیارد دلار ارز برای اختصاص به کالاهای اساسی با نرخ ترجیحی پیش‌بینی شده است.

هزینه‌های اجرای این سیاست در گزارش‌های کارشناسی و مقالات به کرات مورد تأکید قرار گرفته است. اینکه نرخ ارز برای گروهی از کالاها پایین‌تر از نرخ ارز وارداتی سایر کالاها (نرخ ارز در سامانه نیما) باشد، موجب ایجاد رانت بزرگی می‌شود که رقابت برای دستیابی به ارز ترجیحی را افزایش داده و در نتیجه اتلاف منابع را در پی دارد. در حقیقت بخش بزرگی از یارانه ضمنی اعطایی به کالاهای اساسی (در قالب ارز ترجیحی)، به جای آنکه به مصرف‌کننده نهایی برسد، در بین واردکنندگان و زنجیره توزیع این کالاها تقسیم می‌شود.

علاوه بر این، مواردی مانند تضعیف تولید داخلی و تثبیت وابستگی در کالاهای اساسی، اتلاف منابع ارزی در این بخش و کاهش قدرت بانک مرکزی در کنترل بازار ارز به‌واسطه کمبود منابع، توزیع ناهمگون

یارانه بین دهک‌های درآمدی به‌طوری که دهک‌های بالای درآمدی بهره بیشتری از یارانه دریافتی دارند و ... از جمله هزینه‌های اختصاص ارز با نرخ ۴۲۰۰ تومان به ازای هر دلار به کالاهای اساسی است که در طول یک سال گذشته بسیار به آن اشاره شده است.^۱

شواهد موجود نشان می‌دهد که پس از گذشت دو سال از اجرای این سیاست، به دلیل افزایش قیمت در بیشتر کالاهای اساسی و عدم انتفاع گروه‌های هدف (دهک‌های پایین درآمدی) به صورت بهینه که از اهداف اصلی این سیاست بود و بروز مشکلاتی از قبیل گسترش رانت و فساد و انحراف منابع تخصیص یافته در قالب صادرات مجدد نهاده یا کالای نهایی به صورت رسمی یا قاچاق، احتکار، گران‌فروشی به مصرف‌کننده نهایی و...، سیاست اختصاص ارز ترجیحی به کالاهای اساسی چندان موفق نبوده و در عین حال موجب هدررفت بخشی از منابع مادی کشور نیز شده است.

باید توجه داشت که هرچه از مدت زمان اجرای این سیاست می‌گذرد، هزینه‌های مرتبط با آن نیز افزایش پیدا می‌کند به طوری که اجرای این سیاست برای سال‌های بعد با تحمیل هزینه‌های بسیار سنگین و جبران‌ناپذیر همراه خواهد بود. بر این اساس، توصیه گزارش حاضر، جایگزین نمودن سیاست ارز ترجیحی با یک سیاست حمایتی هدفمندتر برای جبران رفاه خانوارهای دهک‌های پایین درآمدی است.

۱. وضعیت اختصاص ارز ترجیحی

نگاهی به آمار واردات کالاهای اساسی در سال ۱۳۹۸، نشان می‌دهد که طی نهم‌ماه نخست سال ۱۳۹۸ (از ابتدای سال ۱۳۹۸ تا ۱۶ آذرماه ۱۳۹۸) در مجموع در حدود ۱۰ میلیارد دلار (۹/۹ میلیارد دلار) ارزش واردات ۲۵ قلم کالای اساسی بوده است که در صورت حذف گوشت قرمز و کره، کاغذ، حبوبات و چای خشک (به‌علت حذف ارز ترجیحی مربوط به این کالاها در سال ۱۳۹۸)، در حدود ۸/۳۹ میلیارد دلار ارز برای کالاهای اساسی مشمول ارز ترجیحی ترخیص شده از کمرگ اختصاص داده شده است. این ارقام از چند منظر قابل توجه است:

۱. عدم تناسب منابع با مصارف

کل درآمد ارزی دولت در هفت‌ماه نخست سال ۱۳۹۸ از محل صادرات نفت فراورده‌های نفتی در حدود ۲۶ هزار میلیارد تومان، معادل ۶/۲ میلیارد دلار (با احتساب نرخ ۴۲۰۰ تومان به ازای هر دلار) بوده است.^۲ بنابراین بین درآمد ارزی دولت و ارز اختصاص داده شده به کالاهای اساسی، همخوانی وجود نداشته و به نظر می‌رسد دولت یا از ذخایر بانک مرکزی و صندوق توسعه ملی برای این امر

۱. رجوع کنید به گزارش «سیاست حمایتی جایگزین ارز ترجیحی»، شماره مسلسل ۱۶۴۳۰.

۲. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس: «بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۱۰. منابع بودجه»، شماره مسلسل ۱۶۷۷۱.

استفاده کرده و یا با استقراض ریالی از بانک مرکزی، ارز مورد نیاز را با نرخ نیما (یا سنا) از بازار خریداری کرده و با نرخ ترجیحی اختصاص داده است. هریک از دو فرضیه فوق که برقرار باشد، نشانگر بی‌تدبیری شدید در سیاستگذاری ارزی - تجاری در شرایط تحریم است.

۲. افزایش واردات در کنار کاهش مصرف

در حالی که میزان کل واردات گمرکی نهمه‌ماهه کشور در سال ۱۳۹۸ تقریباً برابر این میزان در سال ۱۳۹۷ بوده، اما آمار واردات کالاهای اساسی (کل ۲۵ قلم) در نهمه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۸ نسبت به مدت مشابه سال قبل، به لحاظ وزنی ۱۲/۷۹ درصد و به لحاظ ارزشی ۱۵/۸۵ درصد رشد داشته است.

جدول ۱. درصد تغییر واردات کالاهای اساسی در نهمه‌ماهه ۱۳۹۸ نسبت به نهمه‌ماهه ۱۳۹۷ (از ابتدای سال تا ۱۶ آذر)

عنوان	وزن (میلیون تن) - ۱۳۹۷	وزن (میلیون تن) - ۱۳۹۸	ارزش دلاری (میلیون دلار) - ۱۳۹۷	ارزش دلاری (میلیون دلار) - ۱۳۹۸	رشد وزنی	رشد ارزشی
کل واردات (هشت‌ماهه نخست)	۲۱،۷۸۴	۲۲،۱۲۹	۲۸،۳۸۳	۲۹،۸۰۰	۱/۵۸	-۴/۷۶
جمع کل ۲۵ قلم (نهمه‌ماهه نخست)	۱۳،۹۷۸	۱۵،۷۶۵	۹،۸۹۷	۸،۵۳۵	۱۲/۷۹	۱۵/۹۶
کالاهای اساسی بدون احتساب کالاهایی که ارز ترجیحی آنها حذف شده است	۱۳،۶۵۷	۱۵،۴۱۳	۸،۳۹۳	۷،۲۲۴	۱۳/۰۲	۱۶/۱۹

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران.

جدول ۱ دارای دلالت‌های قابل توجهی است:

الف) در حالی که **کل واردات** (به‌غیر از ۲۵ قلم کالای اساسی) در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ کاهش داشته، اما **واردات کالاهای اساسی** افزایش داشته است. همچنین واردات اقلامی که ارز ترجیحی آنها حذف نشده، نسبت به واردات سایر اقلام کالاهای اساسی رشد بیشتری داشته‌اند.

ب) آمار هزینه - درآمد خانوار در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که مصرف کالاهای اساسی در تمامی اقلام کالاهای اساسی مصرفی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش یافته و مجموع کاهش در کلیه اقلام مصرفی در حدود ۱۴ درصد است. با توجه به افزایش قابل توجه قیمت کالاهای اساسی در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷، می‌توان انتظار داشت این روند کاهش مصرف در سال ۱۳۹۸ نیز تداوم داشته باشد (با سرعتی کمتر).

بنابراین با کنارهم قرار دادن دو گزاره الف و ب، باید عنوان داشت که **با وجود کاهش مصرف کالاهای اساسی در کشور، واردات آنها افزایش یافته که این موضوع نشانگر هدررفت منابع، قاچاق خروجی و توزیع رانت در میان واردکنندگان این کالاهاست.** در حالی که کل واردات کشور

کاهش داشته است، رانت قابل توجه موجود در کالاهای اساسی، افزایش تقاضا برای این کالاها را در پی داشته و در نتیجه باعث شده است که با وجود کاهش مصرف کالاهای اساسی و کاهش کل واردات کشور، واردات این گروه از کالاها افزایش یابد.

۳. کاهش واردات کالاهای حذف شده

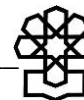
مقایسه ردیف دوم و سوم جدول ۱، نشان می‌دهد که رشد واردات عمدتاً از محل واردات کالاهای اساسی بوده است که ارز ترجیحی آنها حذف نشده است. از میان کالاهایی که ارز ترجیحی آنها حذف شده است، واردات گوشت قرمز سبک و گرم و حبوبات، در نهم‌ماهه ۱۳۹۸ نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۷ کاهش یافته و در مقابل واردات کره و چای افزایش یافته است. نتایج بررسی در خصوص کره و چای نیز جالب توجه است، به طوری که واردات این دو گروه کالا در سه‌ماهه نخست سال که مشمول دریافت ارز ترجیحی می‌شدند به شدت افزایش یافته و در ادامه که ارز ترجیحی حذف شده است، کاهش یافته است. در قسمت بعد به تفصیل به این موضوع پرداخته خواهد شد.

مجموع موارد عنوان شده در این بخش، مؤید تقاضای بیش از حد برای واردات کالاهای اساسی است که به واسطه رانت عظیم توزیع شده در این محل به وجود آمده است. در شرایطی که کشور به شدت نیازمند درآمدهای ارزی است، این افزایش تقاضا، موجب هدررفت منابع ارزی شده است. در حالی که دولت منابع کافی برای تأمین ارز مورد نیاز در اختیار نداشته و میزان ارز اختصاص داده شده به واردات کالاهای اساسی بیش از درآمدهای ارزی دولت است، تداوم سیاست ارز ترجیحی تحت فشار گروه‌های ذی‌نفع، موجب سود کلان گروه‌های خاص به بهای افزایش ضرر و زیان مردم و دولت شده است.

۲. بررسی اقلام کالاهای اساسی

در کنار بررسی آمار کلی واردات کالاهای اساسی، نگاهی به میزان واردات ریز اقلام نیز جالب توجه است. جدول ۲ میزان واردات هر یک از کالاهای اساسی در نهم‌ماهه نخست سال ۱۳۹۸ در مقایسه با مدت مشابه سال قبل را نشان می‌دهد.

جدول ۲. واردات ریز اقلام کالاهای اساسی از ابتدای سال تا ۱۶ آذرماه برای سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

عنوان	وزن (هزار تن) ۱۳۹۷	وزن (هزار تن) ۱۳۹۸	ارزش (میلیون دلار) ۱۳۹۷	ارزش (میلیون دلار) ۱۳۹۸	رشد وزنی	رشد ارزشی	نرخ حقوق ورودی
ذرت	۶۱۹۹/۰	۵۹۲۶/۳	۱۴۵۰/۷	۱۴۸۵/۶	-۴/۴۰	۲/۴۰	۵
دارو و تجهیزات پزشکی	۱۱/۹	۱۳/۹	۱۲۰۳/۹	۱۱۵۱/۶	۱۷/۳۰	-۴/۳۵	-
انواع دانه‌های روغنی (سویا)	۲۱۶۳/۲	۱۲۶۸/۹	۱۰۹۱/۵	۶۵۴/۶	-۴۱/۳۴	-۴۰/۰۲	۱۲
برنج خارجی	۱۰۳۴/۷	۱۰۴۶/۹	۱۰۵۸/۱	۱۱۰۳/۳	۱/۱۸	۴/۲۷	۲۶
روغن‌های خوراکی نیمه‌جامد و مایع و خام	۸۲۰/۴	۱۱۲۵/۲	۶۶۷/۶	۸۷۴/۵	۳۷/۱۵	۳۱/۰۰	۲۰
جو	۱۷۳۴/۹	۲۲۹۹/۴	۳۸۵/۱	۵۸۹/۲	۳۲/۵۴	۵۳/۰۰	۵
گوشت قرمز سرد (سنگین)	۸۴/۶	۱۰۸/۰	۳۵۹/۷	۴۴۱/۵	۲۷/۶۷	۲۲/۷۴	۲۶
کنجاله سویا	۷۶۰/۰	۱۲۳۷/۷	۳۳۹/۴	۵۴۵/۸	۶۲/۸۵	۶۰/۸۳	۱۰
ماشین‌آلات تولیدکننده کالاهای اساسی	۲۶/۵	۳۱/۶	۳۲۲/۴	۳۱۳/۶	۱۹/۲۳	-۲/۷۰	-
کاغذ چاپ و تحریر	۲۲۵/۸	۲۳۳/۵	۲۱۹/۷	۲۳۵/۸	۳/۴۲	۷/۳۲	۵
گوشت قرمز سبک و گرم	۲۸/۹	۲۲/۳	۲۰۶/۸	۱۴۴/۴	-۲۳/۰۲	-۳۰/۱۷	۴
چای خشک	۳۹/۹	۶۱/۲	۱۸۸/۹	۳۰۲/۳	۵۳/۵۲	۶۰/۰۲	۲۰*
کره با بسته‌بندی بیش از ۵۰۰ گرم	۲۷/۲	۴۵/۳	۱۷۹/۴	۲۸۱/۶	۶۶/۰۸	۵۷/۰۰	۵
حبوبات	۱۴۰/۷	۱۱۵/۲	۱۵۷/۱	۹۸/۶	-۱۸/۱۳	-۳۷/۲۳	۵
خمیر کاغذ	۱۶۴/۷	۱۶۶/۶	۱۵۲/۹	۱۵۸/۷	۱/۱۶	۳/۸۱	-
کودهای شیمیایی	۲۶۳/۷	۴۹۱/۹	۱۳۸/۱	۲۶۱/۲	۸۶/۵۴	۸۹/۱۷	-
لاستیک سنگین	۳۵/۲	۱۴۸/۸	۱۱۷/۷	۴۸۴/۵	۳۲۳/۰۹	۳۱۱/۷۵	۲۶
انواع بذر	۲۰/۴	۵/۴	۹۲/۵	۷۱/۰	-۷۳/۴۳	-۲۳/۲۹	۵
سموم تکنیکال شیمیایی	۶/۹	۱۳/۱	۶۷/۴	۱۳۴/۵	۸۹/۱۱	۹۹/۵۹	-
شکر خام	۱۵۳/۸	۱۳۶۷/۲	۶۱/۲	۴۸۲/۴	۷۸۸/۶۵	۶۸۸/۵۶	۲۰
داروهای دامی ضروری	۰/۶	۰/۷	۴۴/۷	۵۱/۷	۲۶/۶۲	۱۵/۸۲	۵
کاغذ روزنامه	۳۰/۷	۳۴/۵	۲۵/۱	۲۷/۷	۱۲/۵۰	۱۰/۳۷	۵
تخم‌مرغ	۴/۴	۰/۳	۵/۶	۰/۵	-۹۲/۲۶	-۹۰/۸۵	۵۵
گندم	۰/۱	۰/۰	۰/۰	۰/۰	-	-	۱۰
گوشت مرغ	۰/۰	۱/۵	۰/۰	۲/۷	-	-	۲۶

مأخذ: همان.

* نرخ حقوق ورودی چای براساس مصوبه گمرک از شهریور ۱۳۹۸ از ۲۰ درصد به ۵ درصد کاهش یافته است. با این حال چون آمار مندرج در جدول مربوط به نهم ماهه نخست سال است، نرخ حقوق ورودی ۲۰ درصد درج شده است. نرخ حقوق ورودی برخی گروه کالاها مثل اقلام دارویی، تجهیزات پزشکی، ماشین‌آلات، سموم و ... به دلیل تنوع زیاد در جدول آورده نشده است.

بررسی واردات ریز اقلام کالاهای اساسی که در جدول ۲ نشان داده شده، حاوی نکات قابل توجهی است. در ادامه به برخی از این اقلام می‌پردازیم:

۱. برنج

برنج در سال ۱۳۹۷ با ۱/۶۰ میلیارد دلار و ۳۲ درصد رشد نسبت به سال ۱۳۹۶، رتبه دوم واردات کل کشور را به خود اختصاص داده است.^۱ این درحالی است که مصرف برنج خارجی در کشور (براساس داده‌های هزینه-درآمد خانوار سال ۱۳۹۷ مرکز آمار ایران) در مجموع ۱۶/۸ درصد کاهش را نشان می‌دهد. هرچند ممکن است عنوان شود که واردات بیش از حد به منظور افزایش ذخایر استراتژیک کشور صورت گرفته، اما رشد مجدد واردات برنج در سال ۱۳۹۸، این ادعا را با تردید مواجه می‌کند. افزایش واردات در دو سال پیاپی در کنار کاهش مصرف، مجدداً نشان از افزایش تقاضا برای بهره‌مندی از رانت ارز ۴۲۰۰ تومانی و چه بسا انحراف منابع ارزی اختصاص یافته برای واردات برنج دارد.

نکته جالب توجه دیگر آن است که نرخ حقوق ورودی برنج به منظور حمایت از برنج تولید داخل ۲۶ درصد تعیین شده است. هرچند نرخ حقوق ورودی برنج به درستی بالاتر از میانگین نرخ حقوق ورودی کشور قرار داده شده و باید از کالای تولید داخل حمایت شود، اما در شرایط فعلی یک ناسازگاری سیاستی بین سیاست‌های اتخاذ شده دولت وجود دارد. از طرفی دولت به منظور کاهش و کنترل قیمت برنج، ارز با نرخ ۴۲۰۰ تومانی به واردات این کالا اختصاص می‌دهد و از طرف دیگر، حقوق ورودی ۲۶ درصد اخذ می‌کند که منجر به افزایش قیمت کالا می‌شود.

بنابراین در صورتی که سیاستگذار اصرار به کنترل قیمت برنج خارجی در داخل دارد (در شرایطی که این کنترل قیمت موجب آسیب به تولید داخلی می‌شود) می‌توان ارز ۴۲۰۰ تومانی این کالا را حذف کرده و به جای آن حقوق ورودی را کاهش داد تا از این طریق بخشی از اثر افزایش قیمت برنج را کنترل کرد. همچنین از آنجایی که برنج خارجی بیشتر توسط گروه‌های نیازمند مصرف شده و قوت غالب مردم را تشکیل می‌دهد، لازم است تا سیاست حمایتی در کنار حذف ارز ترجیحی در نظر گرفته شود که به این موضوع در قسمت آخر گزارش پرداخته خواهد شد.

۲. روغن

توضیحات ارائه شده در خصوص برنج، برای روغن نیز صادق است. میزان مصرف روغن نباتی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ بیش از ۳۹ درصد کاهش یافته^۲ و این درحالی است که میزان واردات «روغن دانه

۱. گزارش عملکرد تجارت خارجی کشور در سال ۱۳۹۷، سازمان توسعه تجارت خارجی کشور، توجه شود که این رقم برای واردات کل سال ۱۳۹۷ است و در جدول ۲ واردات نه‌ماهه (تا ۱۶ آذرماه) سال ۱۳۹۷ درج شده است.

۲. داده‌های هزینه-درآمد خانوار سال ۱۳۹۷ مرکز آمار ایران.

آفتابگردان، روغن گلرنگ یا زعفران کاذب» در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ در حدود ۱۹ درصد افزایش داشته است.^۱ همچنین همان طور که در جدول ۲ نشان داده شده است، واردات «روغن های خوراکی نیمه جامد و مایع و خام» در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ (از ابتدای سال تا ۱۶ آذرماه) به لحاظ ارزشی در حدود ۳۱ درصد افزایش داشته است.

با توجه به نرخ حقوق ورودی ۲۰ درصدی روغن های خوراکی نیمه جامد و مایع و خام، توضیحات ارائه شده در خصوص حقوق ورودی برنج و تعارض میان سیاست ارز ترجیحی و نرخ حقوق ورودی ۲۰ درصدی، در مورد این کالای اساسی نیز صادق است.

۳. چای

همان طور که در جدول ۲ نشان داده شده است، واردات چای در نهم ماهه نخست سال ۱۳۹۸ نسبت به مدت مشابه سال قبل ۶۰ درصد رشد داشته است. با توجه به اینکه چای در بهار ۱۳۹۸ از شمول ارز ترجیحی خارج شد، بررسی رشد واردات چای به تفکیک ماهیانه نتایج جالبی را دربردارد.

جدول ۳. واردات چای در چهارماهه نخست سال ۱۳۹۸

ماه	وزن (هزار تن)		ارزش دلاری (میلیون دلار)		درصد تغییر
	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۸	
فرورین	۲,۴۹۸	۳,۵۰۲	۱۲/۱۵	۱۶/۹۴	۳۹/۳۷
اردیبهشت	۵,۰۲۴	۱۰,۸۶۱	۲۳/۱۹	۵۱/۲۵	۱۲۰/۹۷
خرداد	۴,۲۱۷	۹,۴۶۱	۲۰/۱۱	۴۷/۶۶	۱۳۶/۹۹
تیر	۴,۷۷۴	۵,۷۹۳	۲۲/۲۰	۳۰/۸۹	۳۹/۱۲
جمع	۱۶,۵۱۲	۲۹,۶۱۶	۷۷/۷	۱۴۶/۷	۸۸/۹۵

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران به نقل از سازمان چای کشور.^۲

براساس جدول ۳، واردات چای در دو ماه اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۸ رشد بسیار زیادی داشته است. این موضوع ناشی از تصمیم حذف ارز ترجیحی چای در انتهای فروردین ماه ۱۳۹۸ و اجرایی شدن آن در ۱۸ خردادماه ۱۳۹۸ بوده است.^۳ رانت ناشی از دریافت ارز ترجیحی باعث شده است تا واردات چای در این دوماه به شدت افزایش یابد.

۸۹ درصد افزایش در واردات چهارماهه در کنار ۶۰ درصد افزایش در واردات نهم ماهه نشان از رشد شدید واردات در چهارماه ابتدایی سال ۱۳۹۸ و به خصوص دو ماه اردیبهشت و خرداد نسبت به ۵ ماهه بعدی داشته است که این رشد واردات نیز به مجدداً به علت رانت توزیع شده

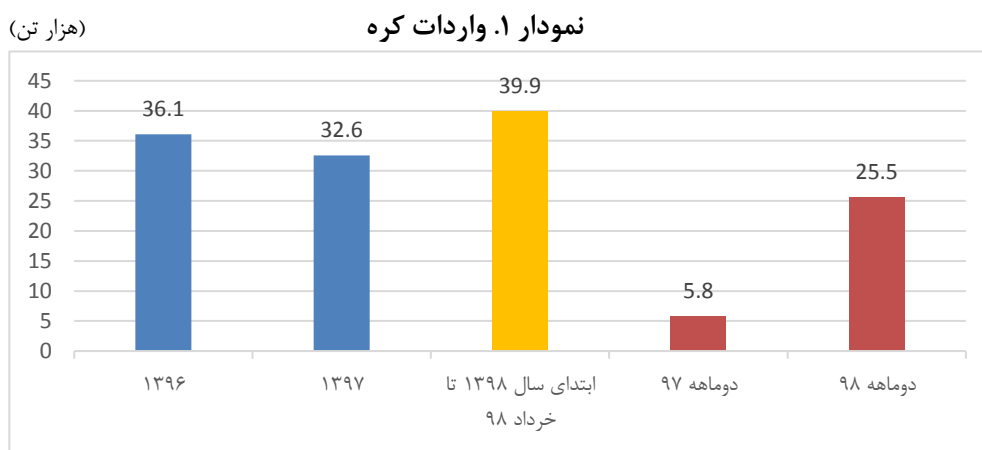
۱. گزارش عملکرد تجارت خارجی کشور در سال ۱۳۹۷، سازمان توسعه تجارت خارجی کشور.
 ۲. به آدرس الکترونیکی: <http://irantea.org/fa/?p=11097>

۳. باید به یک رفرنس معتبر این تصمیم ارجاع داده شود.

از این محل است. شایان ذکر است حقوق ورودی چای به واسطه مصوبه هیئت دولت از ۲۰ درصد به ۵ درصد کاهش پیدا کرده است.

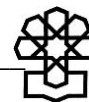
۴. کره

اتفاقات رخ داده در خصوص واردات کره نیز مشابه موارد توضیح داده شده در خصوص چای است. واردات این کالا نیز در دو ماه اردیبهشت و خرداد به شدت رشد داشته به طوری که از ابتدای سال ۱۳۹۸ تا ۱۸ خرداد ۱۳۹۸، میزان واردات کره در بسته بندی بالاتر از ۵۰۰ گرم، بیش از کل واردات این کالا در سال ۱۳۹۷ بوده است. این موضوع در نمودار ۱ نشان داده شده است.

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران به نقل از گزارش معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق تهران.^۱

ارقام نمایش داده شده به خوبی مؤید این ادعاست که اختصاص ارز با نرخ ۴۲۰۰ تومان به ازای هر دلار تا چه میزان منجر به هدررفت منابع و توزیع رانت میان واردکنندگان این محصول شده است. براساس جدول ۲، واردات کره تا ۱۶ آذرماه ۱۳۹۷ برابر ۴۵ هزار تن بوده که از این میزان، ۶ هزار تن در ۵ ماهی که ارز ترجیحی آن حذف گردید، وارد شده و در مقابل حدود ۴۰ هزار تن در سه ماهه ابتدایی سال که ارز ۴۲۰۰ تومانی دریافت می‌کرده وارد شده است. این ارقام شاهد بسیار روشنی است برای اثبات ادعای هدررفت منابع به واسطه اجرای سیاست ارز ترجیحی و ناکارآمد بودن این روش حمایت

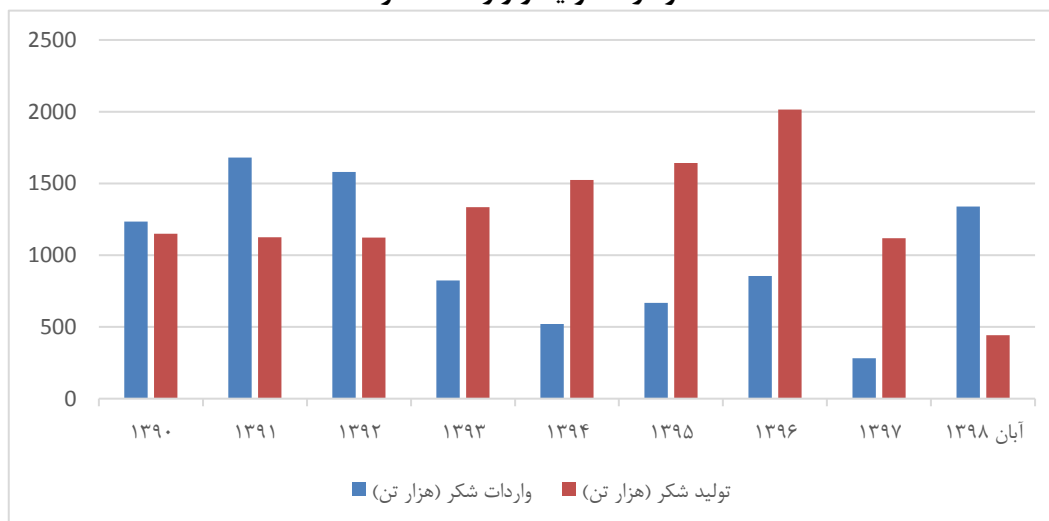
۵. انواع بذر

واردات انواع بذر در مدت مورد بررسی (سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷)، کاهش ۷۳ درصدی به لحاظ وزن و ۲۳ درصدی به لحاظ ارزش داشته است. هرچند واردات این گروه کالایی کاهش داشته، اما به طور کلی، بذر سهم بسیار اندکی در قیمت کالای نهایی دارد و ضرورتی به اختصاص ۷۰ میلیون دلار برای واردات این گروه کالایی وجود ندارد.

۶. شکر خام

واردات شکر به لحاظ وزنی در مدت مورد بررسی سال ۱۳۹۸، بیش از ۷۸۸ درصد و به لحاظ ارزشی بیش از ۶۸۸ درصد رشد داشته است. موارد متعددی باعث افزایش واردات شکر در این بازه زمانی شده است، کاهش تولید شکر به دلیل سیل استان خوزستان، کاهش واردات شکر در سال ۱۳۹۷، افزایش قابل توجه قیمت شکر و موارد دیگری باعث شده است تا واردات شکر در این بازه زمانی به شدت افزایش یابد (نمودار ۲).

نمودار ۲. تولید و واردات شکر

مأخذ: انجمن صنفی کارخانه‌های قند و شکر ایران.^۱

۷. مرغ

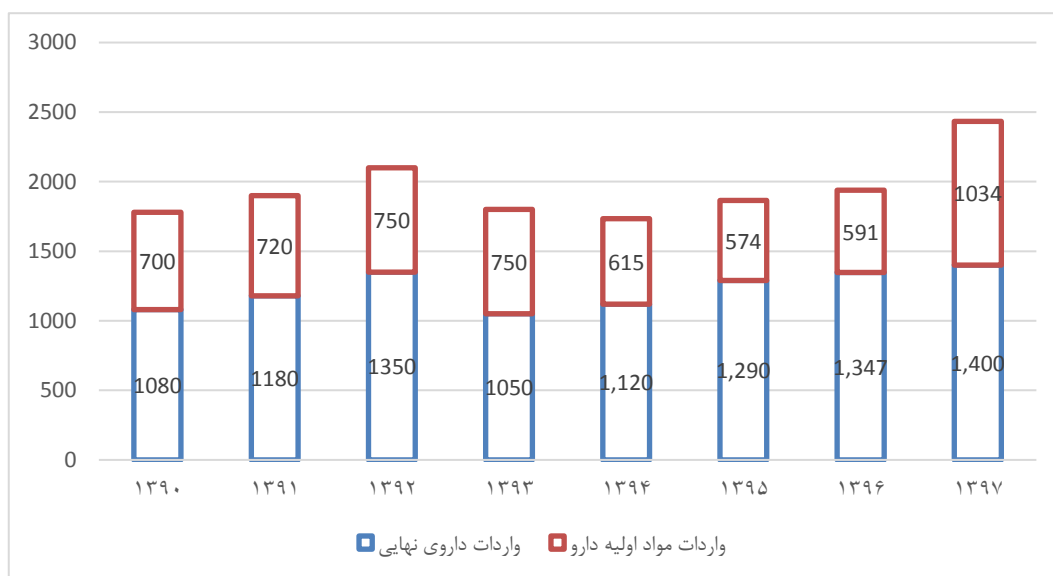
در حالی که در نهم ماهه نخست سال ۱۳۹۷ واردات گوشت مرغ وجود نداشته، در مدت مشابه در سال ۱۳۹۸، دو میلیون دلار برای واردات مرغ اختصاص یافته است. این در حالی است که طی سال‌های گذشته، ایران جزو صادرکنندگان گوشت مرغ بوده است. این پدیده، شاهدی از زیانبار بودن سیاست ارز ترجیحی برای تولید داخل و صادرات کشور است.

۸. دارو

دارو و تجهیزات پزشکی و سایر موارد مرتبط با آن از جمله مواردی است که به علت حساسیت بالای گروه‌های مصرف‌کننده این اقلام، کمتر به آن پرداخته شده است. با این حال به نظر می‌رسد شیوه فعلی اختصاص ارز به دارو نیز شیوه بهینه این است و هم برای تولیدکنندگان و هم برای مصرف‌کنندگان دارای پیامدهای نامناسبی است.

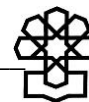
نکته قابل توجه در خصوص اختصاص ارز ترجیحی به واردات دارو آن است که در حالی که ارز با نرخ ۴۲۰۰ تومان به ازای هر دلار به واردات دارو اختصاص می‌یابد، اما تنها محصول نهایی یعنی داروی نهایی ساخته شده توسط شرکت‌های داروسازی و همچنین داروی نهایی وارد شده، مشمول قیمتگذاری شده و مواد اولیه وارداتی از شمول قیمتگذاری خارج هستند. بر همین اساس، مواد اولیه دارو در بسیاری موارد بسیار بالاتر از قیمت پس از محاسبه با نرخ ۴۲۰۰ تومان به ازای هر دلار قیمتگذاری می‌شوند.

نمودار ۳. واردات دارو (داروی آماده مصرف و مواد اولیه دارو) (میلیون دلار)

مأخذ: سازمان غذا و دارو.

همان‌طور که در نمودار ۳ نشان داده شده است، واردات دارو در سال ۱۳۹۷ به شدت افزایش یافته و رشد حدود ۲۷ درصدی را ثبت کرده است. رشد واردات دارو در سال ۱۳۹۷، از محل رشد مواد اولیه دارو بوده که نسبت به سال ۱۳۹۶ در حدود ۷۵ درصد رشد داشته است. این در حالی است که واردات مواد اولیه دارو طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶ به‌طور پیوسته کاهش یافته است. البته باید توجه داشت که بخشی از افزایش واردات مواد اولیه دارو در سال ۱۳۹۷، ناشی از پیشنهاد سازمان غذا و دارو به واردکنندگان مبنی بر واردات بیش از نیاز سالیانه و به اندازه نیاز ۱۸ ماهه بوده است.

جدول ۴. ارزش اختصاص یافته به واردات دارو در سال ۱۳۹۷ (میلیون دلار)

گروه کالایی	میزان ثبت سفارشات (میلیون دلار)	تخصیص ارزش (میلیون دلار)	تأمین ارزش (میلیون دلار)	درصد تأمین ارزش
دارو	۱،۸۶۵	۱،۴۱۰	۱،۳۷۴	۷۴
تجهیزات پزشکی	۲،۰۴۹	۱،۵۴۳	۱،۲۸۷	۶۳
مواد اولیه دارو	۱،۸۶۵	۱،۱۳۳	۹۱۸	۴۹
مواد اولیه بسته‌بندی و ملحقات	۲۰۸	۱۲۷	۹۰	۴۳
شیر خشک و غذای ویژه	۶۷	۳۷	۳۳	۴۹
ملزومات دارویی	۸۶	۶۰	۲۷	۳۱
جمع ارزی	۶،۱۴۰	۴،۳۱۰	۳،۷۲۸	۶۱

مأخذ: سازمان غذا و دارو.

نمودار ۳ و جدول ۴ حاوی نکات قابل توجهی است.

۱. جمع دو ردیف سه و چهار (مواد اولیه دارو و مواد اولیه بسته‌بندی و ملحقات)، واردات مواد اولیه دارو را نشان می‌دهد.
۲. اگر واردات در سال ۱۳۹۶ را مبنا قرار دهیم، واردات مواد اولیه در سال ۱۳۹۷ به جای ۱/۵ برابر شدن نسبت به سال ۱۳۹۶ (برای تأمین نیاز ۱۸ ماهه)، در حدود ۱/۷۵ برابر شده است.
۳. میزان ثبت سفارش برای واردات مواد اولیه که در جدول ۴ نشان داده شده، در حدود ۳/۵ برابر نیاز دارویی (مواد اولیه) کشور در سال ۱۳۹۶ بوده است. درحالی که برای داروی نهایی (که مشمول قیمتگذاری می‌شود) نسبت ثبت سفارش به کل واردات سال ۱۳۹۶، در حدود ۱/۳ برابر بوده است. با توجه به موارد مطرح شده به نظر می‌رسد بازار داروی کشور نیز از رانت جویی شکل گرفته در اثر تخصیص ارزش با نرخ ۴۲۰۰ تومان به ازای هر دلار مصون نبوده و در این بازار نیز بخش قابل توجهی از یارانه ضمنی اختصاص یافته، به جای آنکه به مصرف‌کننده نهایی برسد، به واردکنندگان و شرکت‌های دارویی (به‌خصوص واردکنندگان و تولیدکنندگان مواد اولیه) تعلق گرفته است.

۳. بررسی قیمت کالاهای اساسی

نگاهی به قیمت کالاهای اساسی نشان می‌دهد که همه گروه‌های کالایی نسبت به اسفندماه ۱۳۹۶ رشد قابل ملاحظه‌ای را تجربه کرده‌اند. جدول ۵ قیمت کالاهای اساسی را در بازه‌های زمانی مختلف نشان می‌دهد. برخی از کالاهای اساسی در آذرماه ۱۳۹۸ رشد قیمت قابل ملاحظه‌ای نسبت به اسفندماه ۱۳۹۶ داشته‌اند و این درحالی است که نرخ ارزش وارداتی این کالاها در این بازه زمانی ثابت بوده است.

جدول ۵. قیمت کالاهای اساسی

اقلام	قیمت هر کیلوگرم (دلار) در گمرک	قیمت ریالی	نرخ حقوق ورودی	قیمت پس از حقوق ورودی و مالیات بر ارزش افزوده (ریال)	قیمت در آذر ۱۳۹۸ (ریال)	قیمت مصوب (ریال)	نسبت قیمت آذر به مصوب	نسبت قیمت مصوب به گمرک	رشد قیمت آذر ۱۳۹۸ به اسفند ۱۳۹۶
برنج خارجی	۱.۰۵	۴۴۲۶۰	۲۶	۴۸۲۴۴.۰	۹۶۹۲۰	۸۴۵۰۰	۱/۱۵	۱۷۵/۲	۳۴/۹
گوشت قرمز سرد (سنگین)	۴.۰۹	۴۹۰۴۷۰	۲۶	۵۳۴۶۱۲.۸	۸۱۴۵۲۸	۶۶۵۰۰۰	۱/۲۲	۱۲۴/۴	۱۰۸/۶
گوشت قرمز سبک و گرم	۶.۴۸	۷۷۸۱۳۸	۴	۸۴۸۱۷۰.۷	۹۱۷۷۴۴	۸۰۰۰۰۰	۱/۱۵	۹۴/۳	۱۲۳/۳
چای خشک	۴.۹۴	۲۰۷۵۳۶	۲۰-۵*	۲۲۶۲۱۴.۰	۵۸۰۰۳۵		--	-	۱۶۹/۳
شکر خام	۰.۳۵	۱۴۸۲۰	۲۰	(قیمت شکر خام) ۱۶۱۵۴.۰	(قیمت شکر سفید) ۵۸۴۶۲	(قیمت شکر سفید) ۵۹۰۰۰	۰/۹۹	-	۷۸/۰
تخم مرغ	۱.۵۰	۶۳۱۲۸	۵۵	۶۸۸۰۹.۷	۱۰۳۶۶۳	۸۹۰۰۰	۱/۱۶	۱۲۹/۳	۱۴/۱
گوشت مرغ	۱.۸۰	۷۵۵۴۴	۲۶	۸۲۳۴۲.۷	۱۲۸۹۳۵	۱۲۹۰۰۰	۱/۰۰	۱۵۶/۷	۶۷/۸

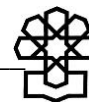
مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران برای آمار واردات.

داده‌های قیمت در آذر ۱۳۹۸ از مرکز آمار ایران استخراج شده است. قیمت مصوب از سامانه ۱۲۴ در وبسایت 124.ir برداشت شده است.

قیمت مصوب برای چای خشک و شکر خام اعلام نشده و از این رو در خانه‌های خالی امکان محاسبه وجود نداشت

* حقوق ورودی چای تا شهریورماه، ۲۰ و پس از آن ۵ درصد بوده است..

هرچند در حال حاضر قیمت برخی از کالاهای اساسی در بازار اختلاف کمی با قیمت مصوب دارد، اما در این زمینه نکات زیر قابل ذکر است:

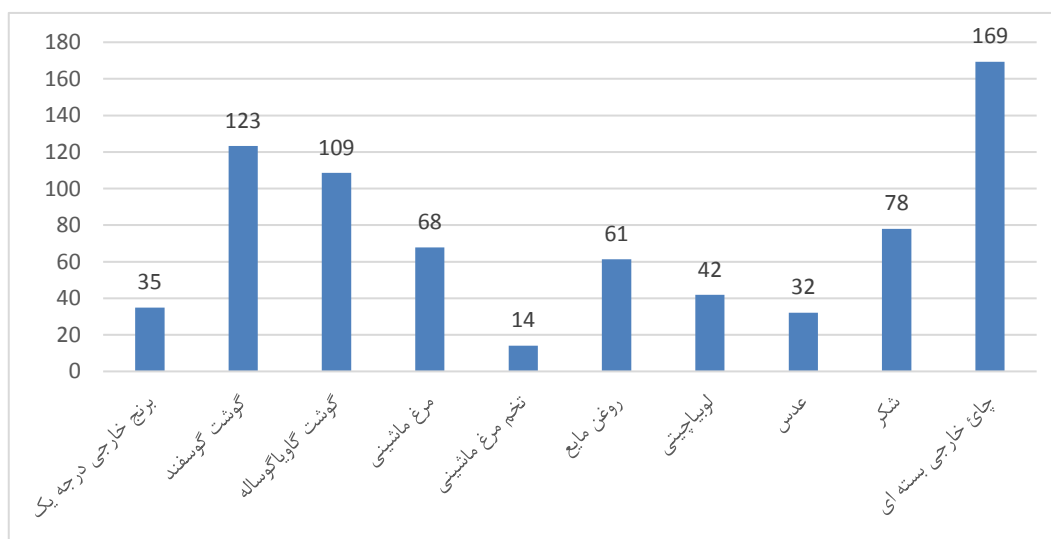
۱. پراکندگی قیمت در بازار

هرچند اختلاف بین قیمت مصوب و قیمت بازار برای برخی از کالاها زیاد نیست، اما در هر حال قیمت همه کالاها حتی با در نظر گرفتن متوسط قیمت آنها در سطح استان تهران (بر مبنای داده‌های مرکز آمار) بالاتر از قیمت مصوب قرار دارد. این اختلاف برای برخی کالاها مانند روغن نباتی به ۴۰ درصد نیز رسیده است. علاوه بر آن باید توجه داشت که قیمت‌های مندرج در جدول ۵، متوسط قیمت اعلامی توسط مرکز آمار است. این درحالی است که حداکثر قیمت در بازار (که توسط مرکز آمار اعلام می‌شود) فراتر از این قیمت‌ها بوده و بنابراین اختلاف بین قیمت مصوب و قیمت بازار را افزایش می‌دهد.

۲. رشد قیمت نسبت به اسفندماه ۱۳۹۶

برخی کالاهای اساسی نسبت به اسفندماه ۱۳۹۶ رشد قیمت قابل ملاحظه‌ای داشته‌اند. به‌عنوان مثال، شکر سفید ۷۸ درصد رشد قیمت نسبت به اسفندماه ۱۳۹۶ را تجربه کرده و این درحالی است که واردات شکر سفید از اسفندماه ۱۳۹۶ تا دی‌ماه ۱۳۹۸ همچنان با ارز ۴۲۰۰ تومانی انجام می‌شد. بررسی تغییرات قیمت کالاهای اساسی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ نسبت به ۱۳۹۶ نشانه ناکارآمدی اختصاص ارز ۴۲۰۰ تومانی به این کالاها بوده است.

نمودار ۴. تغییر قیمت برخی کالاهای اساسی در آذر ۱۳۹۸ نسبت به اسفند ۱۳۹۶ (درصد)

مأخذ: مرکز آمار ایران.

۳. کنترل قیمت با واردات شدید

درخصوص کنترل قیمت باید توجه داشت که هرچند قیمت برخی از کالاها پس از یک دوره نوسان شدید (مانند مرغ، شکر و ...) در بازار کنترل شده است، اما این کنترل قیمتی با هزینه حجم بالای واردات این کالاها و در نتیجه آسیب به تولید داخل و هدررفت منابع ارزی صورت گرفته است. برای مثال درحالی که ایران در سال‌های گذشته صادرکننده مرغ بوده، در نهم ماهه نخست سال ۱۳۹۸ بیش از دو میلیون دلار واردات گوشت مرغ داشته است.

کنترل‌های قیمتی صورت گرفته بر روی قیمت مرغ باعث آسیب جدی به تولید مرغ در ایران شده و ضرر و زیان برای این واحدهای تولیدی به همراه داشته است و این درحالی است که دولت با اختصاص ارز ۴۲۰۰ به نهادهای تولید، ادعای حمایت از تولیدکنندگان این محصولات را دارد. اصولاً پایین نگه داشتن نرخ ارز باعث پایین نگه داشتن قیمت محصولات خارجی و در نتیجه کاهش قدرت رقابت تولیدکنندگان داخلی می‌گردد.

۴. تعیین قیمت در سطح ورشکستگی تولید داخلی و سود واردکننده

در گزارش‌های پیشین مرکز پژوهش‌ها^۱ اشاره شده بود که در چنین شرایطی که واردکننده حاشیه سود بسیار بالایی دارد، می‌تواند با تغییرات قیمتی، قیمت را در سطحی قرار دهد که هم تولید داخلی مقرون به صرفه نباشد و هم قیمت کالای وارداتی در سطحی قرار گیرد که حساسیت برانگیز نباشد.

در حال حاضر نیز چنین اتفاقی در بازار کالاهای اساسی ایران رخ داده است. درحالی که تولید داخلی به شدت از این منظر صدمه دیده، قیمت کالاهای اساسی نیز برای هریک از کالاها تا حدی بالاتر از قیمت مصوب قرار داده شده است. به طوری که تولید داخلی مقرون به صرفه نیست و واردات نیز دارای سود بسیار زیاد است.

۴. آثار تورمی حذف ارز ترجیحی

حذف ارز ترجیحی مسلماً افزایش قیمت کالاهای اساسی را در پی خواهد داشت. این افزایش قیمت نه تنها برای کالاهای اساسی، بلکه برای برخی دیگر از کالاهای وابسته به آنها مانند مربا، شیرینی، شکلات، شیر، فراورده‌های لبنی و ... نیز قابل انتظار است.

در این خصوص باید توجه داشت که هرچند قیمت کالاهای اساسی و محصولات مرتبط با آن در اثر

۱. بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور ۶۱. ارزیابی نتایج اختصاص ارز با نرخ ترجیحی و پیشنهادات اصلاحی، شماره مسلسل: ۱۶۲۸۴، بهمن ۱۳۹۷

حذف ارز ترجیحی افزایش خواهد یافت، اما این افزایش، به میزان افزایش نرخ ارز اختصاص یافته به این کالاها نخواهد بود (و کمتر از آن است)، زیرا برخی از این افزایش قیمت‌ها در حال حاضر رخ داده است. جدول ۶، قیمت‌های فعلی، قیمت مورد انتظار در سال ۱۳۹۸ در صورتی که با ارز ۴۲۰۰ تومانی قیمتگذاری شود و رشد قیمت پیش‌بینی شده برای برخی کالاها در صورت حذف ارز ترجیحی اختصاص یافته به نهاده‌های تولیدی آنها را نشان می‌دهد.

جدول ۶. برآورد قیمت برخی کالاهای وابسته به نهاده‌های تولیدی دامداری و مرغداری

شرح	شیر پاستوریزه	فراورده‌های لبنی	گوشت قرمز	گوشت مرغ	تخم‌مرغ	روغن خوراکی
متوسط قیمت ۹۶ (تومان)	۲,۷۰۰	۴,۳۰۰	۳۹,۰۰۰	۷,۵۰۰	۷,۰۰۰	۵,۴۰۰
متوسط قیمت ۹۷ (تومان)	۳,۸۰۰	۵,۸۰۰	۶۳,۰۰۰	۱۱,۰۰۰	۹,۱۰۰	۶,۹۰۰
متوسط قیمت ۶ ماهه ۹۸ (تومان)	۵,۴۰۰	۷,۸۰۰	۹۵,۰۰۰	۱۳,۵۰۰	۹,۳۰۰	۸,۲۰۰
قیمت‌های مورد انتظار* در ۶ ماه نخست ۹۸ (تومان)	۳,۵۳۰	۵,۱۳۰	-**	۹,۵۰۰	۷,۹۰۰	۷,۸۴۰
اختلاف قیمت‌های مورد انتظار و فعلی	%۵۲	%۵۲	-	%۴۲	%۱۸	%۵
قیمت سال ۹۹ پس از حذف ارز ترجیحی*** (تومان)	۶۷۰۰	۹۷۰۰	۹۷۰۰۰	۲۰۱۰۰	۱۶۱۰۰	-
رشد قیمت‌های ۹۹ نسبت به ۹۸	%۲۴	%۲۴	%۲	%۴۹	%۷۳	-

مأخذ: مرکز آمار و محاسبات انجام شده.

* منظور از قیمت مورد انتظار، قیمت محاسبه شده بر مبنای اختصاص ارز ۴۲۰۰ به نهاده‌های تولید کالای مربوطه است.

** خانه‌های خالی مواردی هستند که امکان محاسبه وجود نداشته است.

*** قیمت‌ها با فرض نرخ ۱۱۲۰۰ تومان به ازای هر دلار به دست آمده است (متوسط قیمت ارز در سامانه نیما در ۶ ماهه نخست سال ۱۳۹۸).

همان‌طور که در جدول ۶ نشان داده شده است، بیشترین انتظار افزایش قیمت برای تخم‌مرغ و سپس برای گوشت مرغ وجود دارد، به طوری که انتظار می‌رود با حذف ارز ترجیحی قیمت این کالاها در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸، به ترتیب ۷۳ و ۴۹ درصد افزایش یابد. هر چند این افزایش قیمت قابل توجه است، اما در هر صورت کمتر از افزایش متناسب یعنی افزایش ۲/۶ برابری (بافزایش نرخ ارز از ۴۲۰۰ به ۱۱۲۰۰ تومان) است.

نکته قابل توجه دیگر آن است که هر چند حذف ارز ترجیحی منجر به افزایش قیمت کالاهای اساسی می‌شود. اما تورمی که از منظر اختصاص ارز ترجیحی به کشور تحمیل شده بسیار بیشتر از آثار کنترل قیمتی آن بوده است. دولت در هفت ماهه نخست سال از محل فروش نفت و گاز در حدود ۲۶ هزار میلیارد تومان درآمد ارزی داشته در حالی که در حدود ۱۰ میلیارد دلار ارز ترجیحی اختصاص داده است.

در صورتی که دولت این منابع را از طریق استقراض ریالی از بانک مرکزی و خرید ارز در بازار تأمین

کرده باشد، از چند منظر منجر به افزایش نرخ تورم می‌شود:

الف) افزایش پایه پولی و افزایش رشد نقدینگی،

ب) افزایش تقاضا برای ارز و در نتیجه افزایش نرخ ارز و تأثیر آن بر شاخص قیمت‌ها،

ج) افزایش انتظارات تورمی ناشی از افزایش نرخ ارز.

جدول ۷ برآورد قیمتی وزارت صمت از قیمت کالاهای اساسی پس از حذف ارز ترجیحی و واردات کالاها با نرخ ۱۳ هزار تومان به ازای هر دلار را نشان می‌دهد. براساس این برآورد قیمتی و با فرض لحاظ کردن افزایش قیمت ناشی از دارو و سایر اقلام وابسته به واردات کالاهای اساسی، شاخص قیمت مصرف‌کننده در نهایت در حدود ۶ درصد افزایش خواهد داشت. هرچند باید توجه داشت که جدول ۷ دارای بیش برآوردی است، زیرا قیمت فعلی کالاها در این جدول، کمتر از قیمت فعلی بازار و در سطح قیمت مصوب است. با این حال برای آنکه حداکثر اثر افزایش قیمت‌ها لحاظ شود، تغییری در آن ایجاد نشده است.

جدول ۷. برآورد اثر افزایش قیمت کالاهای اساسی با واردات ارز ترجیحی^۱

تأثیر بر شاخص قیمت مصرف‌کننده	رشد قیمت پس از حذف ارز ترجیحی	برآورد با افزایش به نرخ ۱۳ تومن نیما و کاهش نرخ حقوق ورودی	قیمت در دی‌ماه ۱۳۹۸ (ریال)	ضریب اهمیت در شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی-درصد	کالاهای اساسی وارداتی
۰/۹۲۸	۱۳۲/۵	۱۸۶۰۰۰	۸۰۰۰۰	۰/۷	برنج خارجی
۱/۶۸۸	۹۳/۸	۲۵۰۰۰۰	۱۲۹۰۰۰	۱/۸	گوشت مرغ
۱/۰۵۴	۱۹۱/۷	۲۱۰۰۰۰	۷۲۰۰۰	۰/۵۵	تخم‌مرغ
۰/۵۹۲	۱۰۳/۸	۷۴۶۰۰۰	۳۶۶۰۰۰	۰/۵۷	روغن خوراکی نیمه‌جامد و مایع
۰/۵۸۷	۲۴/۴	۹۷۰۰۰	۷۸۰۰۰	۲/۴۱	لبنیات
۴/۸۵				۱۰/۰۹	جمع

مأخذ: بانک مرکزی برای ضریب اهمیت

وزارت صمت برای قیمت کالاها در دی‌ماه و برآورد از افزایش قیمت برای قیمت لبنیات از محاسبات تحقیق استفاده شده است.

اما از سوی دیگر، تورم ناشی از کسری بودجه دولت که به‌واسطه اختصاص ارز ترجیحی ایجاد می‌شود، بسیار بیشتر از این مقدار است. پیش‌بینی می‌شود در سال آینده در حدود ۵ میلیارد دلار درآمد ارزی دولت باشد که با پیش‌بینی اختصاص ۱۰/۵ میلیارد دلار برای واردات کالاهای اساسی، ۵/۵ میلیارد دلار از این منابع باید از بازار نیما تهیه شده و با نرخ ترجیحی عرضه شود. کسری بودجه ناشی از اجرای این سیاست را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد:

۱. با فرض ۱۲۸۰۰ تومان^۲ به ازای هر دلار در سامانه نیما و کسری ۵/۵ میلیارد دلاری، در حدود ۴۷/۳ هزار میلیارد تومان کسری بودجه وجود خواهد داشت که با احتمال زیادی تقریباً همه آن از محل

۱. درخصوص جدول ۶ و ۷ این نکته شایان ذکر است که هدف از ارائه جدول ۶ که براساس محاسبات تحقیق به‌دست آمده، آن است که نشان دهد افزایش قیمت در برخی کالاها کمتر از مقدار مورد انتظار است. اما در جدول ۷ افزایش قیمت‌ها صرفاً بر اساس برآورد وزارت صنعت، معدن و تجارت آورده شده و تلاش شده است تا حداکثر اثر تورمی لحاظ شود.

۲. نرخ ارز در سامانه نیما در تاریخ نگارش این گزارش (۲۴ بهمن ۱۳۹۸).

پایه پولی تأمین خواهد شد. در این صورت با مجموعه‌ای از فروض ساده‌کننده، در پایان سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۱ درصد تورم در پی خواهد داشت.^۱

۲. اختصاص ۵ میلیارد دلار (به اندازه درآمد دولت در سال ۱۳۹۹) برای واردات کالاهای اساسی با نرخ ارز ترجیحی موجب می‌شود تا دولت از حدود ۴۳ هزار میلیارد تومان درآمد (اختلاف بین نرخ ارز ترجیحی و ۱۲۸۰۰ تومان برای هر دلار در سامانه نیما ضرب در ۵ میلیارد دلار) محروم شود. این درحالی است که دولت به شدت با مشکل کسری بودجه مواجه است و این کسری از محل پایه پولی تأمین خواهد شد. اگر دولت بخشی از این درآمد را به اجرای سیاست حمایتی هدفمند (یارانه نقدی یا کالایی) و بخشی را برای حل مشکل کسری بودجه اختصاص دهد، تا حدودی می‌تواند از تورم ناشی از کسری بودجه جلوگیری کند. به‌عنوان مثال در صورت اختصاص ۳ میلیارد دلار برای طرح‌های حمایتی (معادل ۲۵,۸ هزار میلیارد تومان) و ۲ میلیارد دلار برای مصارف بودجه‌ای (معادل ۱۷/۲ هزار میلیارد تومان) در حدود ۴ درصد از نرخ تورم ناشی از کسری بودجه کاسته خواهد شد.

بنابراین درحالی که حذف ارز ترجیحی منجر به افزایش قیمت کالاهای اساسی شده و شاخص قیمت مصرف‌کننده را در حدود ۶ درصد افزایش می‌دهد، ادامه اجرای این سیاست می‌تواند منجر به تورم ۱۵ درصدی شود.

نکته قابل توجه آن است که تورم رخ داده ناشی از دو سیاست فوق نیز با هم متفاوت است. اولی (حذف ارز ترجیحی) از نوع افزایش شاخص قیمت مصرف‌کننده است که حتی می‌تواند تنها اثر تغییر در قیمت‌های نسبی را به همراه داشته باشد. اما دومی (تداوم سیاست ارز ترجیحی و ایجاد کسری بودجه) تورم ساختاری و بلندمدتی را در پی خواهد داشت که پیامدهای آن نه تنها در سال ۱۳۹۹ بلکه در سال‌های پس از آن نیز گریبانگیر اقتصاد ایران خواهد بود.

جمع‌بندی و پیشنهاد

۱. در بررسی اقلام کالایی که مشمول تخصیص نرخ ارز ترجیحی می‌شوند باید به این نکته توجه داشت که فقط قیمت دلار بر روی قیمت تمام شده کالا تأثیر نمی‌گذارد، بلکه سهم قابل توجهی از قیمت تمام شده محصولات، متأثر از هزینه‌های حمل‌ونقل، بسته‌بندی، انتقال پول و... است که افزایش قابل ملاحظه‌ای را طی دو سال اخیر تجربه کرده‌اند. همچنین تنش‌ها و بی‌ثباتی‌های اقتصادی (مانند بروز کمبود به‌علت دشواری واردات یا بحران ارزی) به‌خودی‌خود سبب افزایش عطش تقاضا در بازار می‌گردد

۱. پایه پولی در مرداد ۱۳۹۸ برابر ۲۸۶,۴ هزار میلیارد تومان بوده که فرض شده است تا پایان سال ۱۳۹۸ به ۳۴۴,۸ هزار میلیارد تومان برسد، در این صورت با فرض رشد ۲۵ درصدی پایه پولی، در انتهای سال ۱۳۹۹ پایه پولی به ۴۳۱ هزار میلیارد تومان خواهد رسید. اگر به این مقدار ۴۷/۳ هزار میلیارد تومان ناشی از کسری ارز ترجیحی را اضافه کنیم، پایه پولی ۴۷۸,۲ هزار میلیارد تومان خواهد بود. با فرض ثبات ضریب انبساط نقدینگی، نقدینگی از این محل ۱۱ درصد رشد خواهد داشت که معادل حدود ۱۱ درصد افزایش در نرخ تورم خواهد بود (با این محاسبات هر ۱۰ هزار میلیارد تومان پایه پولی در انتهای سال ۱۳۹۹، در حدود ۲/۲۲ درصد به رشد نقدینگی و در نتیجه نرخ تورم اضافه خواهد کرد).

که خود باعث از بین رفتن تعادل بین عرضه و تقاضا در بازار شده و در نتیجه تأثیر مستقیمی بر روی افزایش قیمت کالاها در بازار دارد. موارد فوق، بخشی از افزایش قیمت کالاهای اساسی در بازار از اسفند ۱۳۹۶ تاکنون را توجیه می‌کند. اما نکته قابل توجه آن است که قیمت کالاهای وارداتی با ارز ترجیحی از قیمت‌های برآورد شده برای آنها، با لحاظ افزایش در سایر هزینه‌ها نیز بیشتر است.

۲. قیمت همه کالاهای اساسی در آذرماه ۱۳۹۸ نسبت به اسفندماه ۱۳۹۶ رشد قابل ملاحظه‌ای داشته و تقریباً هیچ‌یک از کالاهای اساسی مطابق با ارز ۴۲۰۰ تومانی قیمتگذاری نمی‌شوند و با در نظر گرفتن تجارب سال‌های گذشته در اختصاص ارز ترجیحی در بخش کالاهای اساسی کشاورزی با هدف حمایت از مصرف‌کننده، اولین ملاحظه این است که اختصاص ارز نتوانسته موجب کنترل قیمت به نسبتی که مورد انتظار دولت بوده بشود.

۳. کنترل قیمت برخی از کالاهای اساسی مانند کره، مرغ و ... به واسطه افزایش شدید واردات آنها صورت گرفته که در نهایت منجر به تضعیف تولید داخلی این کالاها شده و می‌شود.

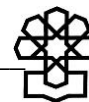
۴. در حالی که مصرف همه کالاهای اساسی مصرفی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش داشته، تقریباً واردات همه این گروه‌های کالایی افزایش را نشان می‌دهد که به معنای انحراف منابع ارزی، قاچاق خروجی و توزیع رانت میان واردکنندگان به جای مردم است.

۵. تولید کالاهای اساسی در کشور به واسطه واردات ارزانقیمت آنها به شدت آسیب‌دیده و ادامه این روند منجر به وابستگی بیش از پیش به واردات این کالاها خواهد شد. اختصاص ارز ترجیحی به هر گروه کالایی، امکان مدیریت قیمت را به واردکننده می‌دهد به گونه‌ای که هم تولید داخل آن کالا به صرفه نباشد و هم افزایش قیمت آن کالا چندان حساسیت‌برانگیز نباشد.

۷. در سال ۱۳۹۹ درآمد ارزی دولت، کفاف تأمین منابع مورد نیاز کالاهای اساسی را نخواهد داد و ادامه این سیاست منجر به استفاده از منابع بانک مرکزی به صورت ارزی و ریالی شده و تورم‌های فزاینده را در پیش خواهد داشت.

۸. هرچند حذف ارز ترجیحی کالاهای اساسی منجر به افزایش قیمت این کالاها خواهد شد، اما آثار تورمی آن به مراتب کمتر از تورم‌های فزاینده ناشی از کسری بودجه دولت و همچنین رانت توزیع شده و آسیب وارد شده به تولید داخل خواهد بود.

۹. در بخش تولید کشاورزی حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی برای نهاده‌های تولید و آزادسازی آن و اختصاص مابه‌التفاوت آن (ارز ۴۲۰۰ تومانی با ارز آزاد) برای افزایش قیمت خرید تضمینی محصولات، باعث تشویق کشاورزان به سمت کشت محصولات استراتژیک و تولید کالاهای تأثیرگذار بر امنیت غذایی کشور خواهد شد. همچنین این امر سبب جلوگیری از ایجاد رانت و فساد اقتصادی در این بخش نیز می‌شود. با این حال باید توجه داشت که با حذف ارز ترجیحی، نیاز به سرمایه در گردش بخش کشاورزی (و سایر بنگاه‌ها و بخش‌های مرتبط با کالاهای اساسی) افزایش خواهد یافت که در این زمینه باید حمایت صورت گیرد.

۱۰. حذف ارز ترجیحی اختصاص یافته به واردات کالاهای اساسی، منجر به افزایش قیمت این کالاها خواهد شد و تورمی در حدود ۶ درصد در پی خواهد داشت. اما تداوم سیاست ارز ترجیحی، به دلیل افزایش کسری بودجه و تأمین آن از محل پایه پولی، تورم بیشتری (حداقل ۱۱ درصد) را به دنبال دارد.

۱۱. حذف ارز ترجیحی یقیناً باید با یک سیاست حمایتی جایگزین همراه باشد، به گونه‌ای که اولاً جبران‌کننده سطح رفاه دهک‌های پایین درآمدی کشور باشد، و ثانیاً به صورت هدفمند توزیع شده و مانع رانت‌جویی واردکنندگان و شبکه توزیع کالاها گردد.

در مجموع به نظر می‌رسد ادامه روند گذشته با منطق اقتصادی و منافع مردم هم‌سو نیست و بهتر است دولت در سیاست‌های خود تجدیدنظر کند. با توجه به شرایط آینده و تجارب گذشته، حذف ارز ترجیحی (۴۲۰۰ تومانی) و در مقابل، افزایش قدرت خرید مردم از طریق پرداخت مستقیم یارانه کالاهای اساسی امری مفید جهت جلوگیری از مشکلات و رانت‌های ایجاد شده در زمینه اختصاص ارز ترجیحی به کالاهای اساسی است و اسباب بهره‌مندی هرچه بیشتر اقشار مختلف مردم از منابع عمومی و افزایش رضایتمندی جامعه خواهد بود. همچنین نیاز است تصمیم‌های سیاستی درباره توزیع یارانه‌ها با دقت و استحکام کارشناسی اتخاذ شود تا کمترین خسارت به منابع عمومی وارد شود و مردم از بیشترین منافع برخوردار شوند. همچنین کنار افزایش نرخ ارز اختصاصی به واردات کالاهای اساسی، نیاز به سرمایه در گردش بنگاه‌ها نیز افزایش خواهد یافت که لازم است در این زمینه نیز حمایت صورت گیرد.

پیشنهاد

پیشنهاد می‌شود اختصاص ارز ترجیحی بدون در نظر گرفتن هیچ استثنایی متوقف شود و یک سیاست حمایتی هدفمند به منظور حمایت از دهک‌های پایین درآمدی اجرا شود. در این راستا لازم است دولت ارز ترجیحی اختصاص یافته به کالاهای مختلف را به صورت تدریجی و ترتیبی در دوماه ابتدایی سال حذف کند. در این خصوص لازم است ملاحظات زیر در نظر گرفته شود.

۱. به منظور عدم تکرار اتفاق مشابه برای چای و کره (که تفصیل آن در گزارش حاضر بحث شد)، واردات کالاهای اساسی که به ترتیب در نوبت حذف تا پایان سال ۱۳۹۸ قرار می‌گیرند، صرفاً از طریق شرکت بازرگانی دولتی صورت گرفته و یا واردکننده خصوصی به‌عنوان حق‌العمل‌کار دولت اقدام به واردات کند. همچنین نرخ حق‌العمل‌کاری در هر مرحله از واردات براساس مناقصه برگزار شده در بورس کالا مشخص شود. پیشنهاد مربوط به واردات و عرضه کالا در بورس کالا، در ادامه خواهد آمد.

۲. ارز ترجیحی (۴۲۰۰ تومانی) به واردات گندم اختصاص نیابد و در مقابل، بخشی از مابه‌التفاوت ارز ترجیحی و ارز نیمایی، جهت افزایش قیمت خرید تضمینی گندم در راستای حمایت از تولید و بالا بردن میزان خرید داخلی آن در سال ۱۳۹۹ در نظر گرفته شود.

۳. به منظور کاستن از شدت افزایش قیمت کالاهای اساسی در نتیجه حذف ارز ترجیحی، حقوق ورودی این کالاها به مدت محدود کاهش اده شود. در این خصوص برای کالاهایی مانند برنج که حقوق ورودی بالا دارند، کاهش حقوق ورودی تا ۵ درصد می‌تواند صورت گیرد.
۴. به منظور کاهش آثار تورمی حذف ارز ترجیحی بر گروه‌های آسیب‌پذیر، لازم است تا دولت به گروه‌های شناسایی شده در طرح یارانه معیشتی خانوار، کوپن الکترونیک خرید کالاهای اساسی در چند مرحله اعطا کند.
۷. به منظور حذف ارز ترجیحی واردات دارو، لازم است وزارت بهداشت با همکاری انجمن‌ها و اتحادیه‌های مرتبط با تولید محصولات دارویی و شرکت‌های بیمه، انجمن‌های حمایت از بیماران، سازوکار لازم برای حذف ارز ترجیحی واردات دارو و انتقال یارانه اختصاص یافته به این بخش به‌طور مستقیم به بیمار را طراحی کند.
۸. با توجه به تأثیرپذیری واحدهای تولیدی از حذف ارز ترجیحی به‌خصوص نیاز به افزایش سرمایه در گردش، لازم است تا سیاست‌های مقتضی برای حمایت از تولید در این زمینه اتخاذ شود.
- بنابراین با در نظر گرفتن ملاحظات مطرح شده، پیشنهاد زیر قابل طرح است:

تبصره پیشنهادی بودجه:

ارز ترجیحی اختصاص یافته به کالاهای اساسی به تدریج از ابتدای سال ۱۳۹۹ تا پایان اردیبهشت‌ماه حذف خواهد شد. واردات کالاهای اساسی طی این دو ماه صرفاً از طریق شرکت بازرگانی دولتی صورت گرفته و یا واردکننده خصوصی به‌عنوان حق‌العمل‌کار دولت اقدام به واردات می‌کند. همچنین نرخ حق‌العمل‌کاری در هر مرحله از واردات براساس مناقصه برگزار شده در بورس کالا مشخص شود.

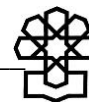
تبصره «۱»: یارانه نقدی-کالایی به هر فرد ایرانی شناسایی شده در طرح معیشت خانوار، چهار بار در سال در فواصل زمانی که دولت تعیین می‌کند در قالب یک کارت الکترونیک به سرپرست خانوار پرداخت خواهد شد. اعتبار موجود در کارت برای خرید کالای اساسی از مراکز توزیع که کد اقتصادی و دستگاه کارت‌خوان ثبت شده دارند بوده و پس از سه ماه، قابلیت نقدشوندگی از طریق دستگاه‌های خودپرداز متصل به شتاب را داراست. منابع در نظر گرفته شده برای این یارانه تا سقف ... هزار میلیارد تومان و از محل سرجمع منابع قانون بودجه ۱۳۹۹ کل کشور خواهد بود.

تبصره «۲»: وزارت صنعت، معدن و تجارت و وزارت جهاد کشاورزی موظفند تا یک ماه پس از تصویب این مصوبه، آیین‌نامه اجرایی نحوه حمایت از تولید را به تصویب هیئت وزیران برسانند.

تبصره «۳»: آیین‌نامه اجرایی این حکم مشتمل بر اولویت حذف ارز ترجیحی کالاهای اساسی، اقلام مشمول کارت الکترونیک خرید کالای اساسی، میزان یارانه سرانه و نحوه ثبت مراکز داوطلب توزیع کالاهای اساسی یارانه‌ای و نیز خانوارهای هدف به پیشنهاد وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با همکاری وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت؛ جهاد کشاورزی و سازمان برنامه و بودجه حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ این قانون تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

تبصره «۴»: وزارت بهداشت مکلف است با همکاری انجمن‌ها و اتحادیه‌های مرتبط با تولید و واردات محصولات دارویی و شرکت‌های بیمه، انجمن‌های حمایت از بیماران، سازوکار لازم برای حذف ارز ترجیحی واردات دارو و انتقال یارانه اختصاص یافته به این بخش به‌طور مستقیم به بیمار را طراحی کند. منابع اختصاص داده شده به این بخش ۱۳ هزار میلیارد تومان خواهد بود.

در کنار حذف ارزش ترجیحی، لازم است تا کالاهای اساسی از طریق بورس کالا عرضه شوند و قیمت این کالاها در هر لحظه قابل رصد و پیگیری باشد. در این خصوص پیشنهاد زیر قابل طرح است:

تبصره پیشنهادی بودجه:

۱. به منظور کاهش هزینه‌های دولت و شفافیت در قیمت کالاهای اساسی وارداتی و تنظیم بازار، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است ارزش تخصیصی جهت واردات کالاهای اساسی را بر مبنای قیمت و قرارداد تعهد معامله آن محصول (یا محصول قابل تولید از آن محصول) در بورس کالا تأمین نماید.
۲. قیمت کشف شده محصول اولیه تولید یا فراوری شده از کالاهای اساسی که در بورس کالا معامله می‌شود، با کسر هزینه‌های تولید و فراوری مطابق اعلام دستگاه مربوطه، مبنای تخصیص ارزش خواهد بود.
۳. به منظور تأمین ذخایر استراتژیک کالاهای اساسی، دولت مکلف است از طریق برگزاری مناقصه در بورس کالا، واردات آن کالا را به برندگان واگذار کرده و بر مبنای قیمت کشف شده در بورس، ارزش را به واردکنندگان تخصیص نماید.
۴. وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است ظرف یک ماه از این قانون، آیین‌نامه اجرایی این تبصره را با مشورت وزارتخانه‌های اقتصاد و امور دارایی، جهاد کشاورزی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، به تصویب هیئت وزیران برساند.

شماره مسلسل: ۱۶۹۲۹

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۷۰. واردات کالاهای اساسی با ارز ترجیحی

نام دفاتر: مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان و مدلسازی)، مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)

تهیه کننده: زهرا کاویانی

همکار: امیر یونسیان

همکار خارج از مرکز: مسعود عبداللهی

ناظران علمی: محمدرضا عبداللهی، سیدعلی روحانی، سیدمحمدهادی سبحانیان

واژه‌های کلیدی:

۱. ارز ترجیحی

۲. نرخ ارز

۳. کالاهای اساسی

۴. محصولات کشاورزی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۱۲/۱۴